

**RASSOM ALISHER ALIKULOV IJODIDA MILLIYLIK VA TARIXIY
TAFAKKUR**

Turdaliyeva Fotima Miraliyevna

Kamoliddin Behzod nomidagi

Milliy rassomlik va dizayn instituti

“San’atshunoslik va amaliy san’at” fakulteti

“San’at jurnalistikasi” yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada A.Aliqulovning ijodiy faoliyati hamda uning ijodiy yo‘nalishi, badiiy tafakkuri va asarlarida milliylikning aks etishi tahlil qilinadi. Rassomning asarlaridagi mavzular, uslubiy xususiyatlari va milliy san’atga qo‘shgan hissasi ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *Alisher Aliqulov, O‘zbekiston san’ati, mahobatli rangtasvir, milliy an’analar, tarixiy mavzular, botal janri, O‘zbekiston Respublikasi san’at arbobi, O‘zbekiston Badiiy akademiyasi akademigi.*

Kirish:

San’at insoniyat tamaddunining ajralmas qismi bo‘lib, u orqali tarix, madaniyat va milliy an’analarining uzviyligi aks ettiriladi. O‘zbekiston tasviriy san’ati tarixida o‘ziga xos uslub va yondashuvga ega bo‘lgan rassomlardan biri Alisher Alikulovdir. U o‘z ijodiy faoliyatida milliy qadriyatlar, tarixiy obrazlar va zamonaviy san’at tamoyillarini uyg‘unlashtirib, o‘zbek tasviriy san’atini boyishiga hissa qo‘shmoqda.

Asosiy qism:

Ta’lim va ijodiy shakllanish:

Alisher Mahmudovich Alikulov 1966-yil 20-noyabrda Toshkentda shahrida tavallud topgan. Uning rassom sifatida shakllanishi Toshkentdagi Respublika rassomlik bilim yurti (1983–1987) va Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn institutida (1990–1995) ta’lim olishi bilan bog‘liq. 1995-yilda diplom ishi uchun “Buyuk imperiyaning qulashi” nomli mahobatli rangtasvir asari bilan institutni tamomlagan. Bu uning ilk yirik asarlaridan biri bo‘lib, mazkur mahobatli asarda tarixiy jarayonlarning dramatik aks etishi, inson taqdirleri va madaniy merosga bo‘lgan ehtirom seziladi. Bu ishida rassom tarixiy faktlar bilan badiiy kompozitsiya uyg‘unligini ta’minlaydi. Yosh rassom sifatida u an’anaviy sharq miniatyura san’ati va g‘arbiy realizm tamoyillarini uyg‘unlashtirgan holda o‘z uslubini shakllantirdi.

Ijodiy yo‘nalish va uslub:

Alikulovning ijodida O‘zbekiston tarixi, milliy an’analari va boy madaniy merosi asosiy o‘rin tutadi. Uning asarlarida realizm uslubi ustun bo‘lib, har bir detal yuqori aniqlik va noziklik bilan tasvirlanadi. Rassom o‘z kompozitsiyalarida milliy tarix va madaniyatning moddiy va ma’naviy jihatlariga alohida e’tibor qaratadi.

O‘zbekistonning taniqli rangtasvir ustasi bo‘lib, uning ijodi milliy tarix, madaniyat va an‘analarning chuqur ifodasi bilan ajralib turadi. Uning asarlari nafaqat O‘zbekiston, balki xalqaro miqyosda ham e’tirof etilgan.

Milliylik va tarixiy obrazlar

Alikulovning asarlarida O‘zbekiston tarixi va milliy qadriyatlar yetakchi mavzulardan biri bo‘lib, u tasviriy san‘at vositasida buyuk ajdodlarning ruhini va madaniy boyligini ifoda etishga harakat qiladi. Uning “Amir Temur jahon tarixida” (2002) asari buyuk sarkardaning tarixiy rolini yuksak badiiy darajada aks ettirgan. Ushbu asarda monumental kompozitsiya va detallar orqali Amir Temurning shaxsiyati va uning global ahamiyati ochib berilgan.

Bundan tashqari, “Qadimiy Baqtriyada sport o‘yinlari” (1996) asarida rassom tarixiy sport musobaqalarini tasvirlab, qadimgi Baqtriya madaniyatining muhim jihatlarini yoritadi. U kompozitsiyada realistik tasvir va qadimgi devoriy rasmlar uslubidan foydalangan holda tarixiy haqiqat va badiiy ekspressiyani uyg‘unlashtirgan.

Mahobatli asarlar:

Alikulov ko‘plab monumental asarlar muallifi bo‘lib, ular orasida:

“Qadimiy Baqtriyada sport o‘yinlari” (1996) – Olimpiya shon-shuhrati muzeyida joylashgan bo‘lib, qadimiy sport an‘analarini aks ettiradi.

“Dunyo xalqlari ertaklari” (1997) – Yosh tomoshabinlar teatrida namoyish etilgan bo‘lib, turli millatlarning ertaklarini tasvirlaydi.

“O‘zbekistonning buyuk siymolari” (1998) – Toshkent shahri Kapital qurilish bosh boshqarmasida joylashgan bo‘lib, mamlakatning mashhur shaxslarini tasvirlaydi.

“Amir Temur jahon tarixida” (2002) – O‘zbekiston tarixi muzeyida joylashgan bo‘lib, buyuk sarkardaning tarixdagi o‘rnini yoritadi.

Alisher Alikulov ijodining o‘ziga xosligi bir nechta muhim jihatlarga asoslanadi:

1. Milliy tarix va madaniy merosga chuqur e’tibor

Alikulov asarlarida O‘zbekiston tarixi va milliy qadriyatlari bosh mavzu sifatida namoyon bo‘ladi. U o‘z ijodida qadimgi davrlar, Amir Temur zamon va zamonaviy o‘zbek jamiyatining madaniy xususiyatlarini aks ettiradi. Uning “Amir Temur jahon tarixida” va “Qadimiy Baqtriyada sport o‘yinlari” kabi asarlari tarixiy tasvirlarni jonlantirish qobiliyati bilan ajralib turadi.

2. Monumentalizm va tafsilotlarga e’tibor

Rassomning ko‘plab asarlarida monumental san‘atga xos jihatlar kuzatiladi. U keng formatda ishlashni yoqtiradi, bu esa tasvirga kuchli drammatizm bag‘ishlaydi. Masalan, “O‘zbekistonning buyuk siymolari” turkumida portret janrining klassik uslubi bilan birga tarixiy obrazlarning keng qamrovli talqini mavjud.

3. Realizm va ekspressionizm uyg‘unligi

Alikulov ijodida klassik realizm va ekspressionistik yondashuv sintezini ko‘rish mumkin. U inson qiyofalarini juda aniq va jonli tasvirlaydi, shu bilan birga his-tuyg‘ularni bo‘rttirib, obrazlarning ichki dunyosini chuqur yoritadi. Bu ayniqsa, “Dunyo xalqlari ertaklari” kabi asarlarida yaqqol seziladi.

4. Rangtasvirdagi jo‘shqinlik va yorqin rang palitrasi

Rassom o‘z asarlarida yorqin va kontrast ranglardan foydalanib, milliy madaniyatning rang-barangligini aks ettiradi. Uning asarlarida ranglarning uyg‘unligi muhim rol o‘ynaydi. Sharq miniatyura san‘atiga xos an‘anaviy uslublarni modernistik yondashuv bilan boyitgan.

5. Tarixiy va zamonaviy badiiy tafakkurning uyg‘unligi

Alikulov o‘z asarlarida faqat o‘tmishni emas, balki hozirgi davrni ham chuqur anglab tasvirlaydi. U tarixiy siymolar va voqealarni zamonaviy san‘at tilida ifodalaydi, bu esa uning uslubini o‘ziga xos qiladi.

Badiiy uslub va texnik yondashuv

Alikulovning uslubi an‘anaviy va zamonaviy san‘at tamoyillarini o‘zida mujassamlashtirgan. Uning asarlarida:

Realizm va ekspressionizm uyg‘unligi – inson qiyofalarida chuqur psixologik tahlil va hissiyot ifodalari ko‘rinadi.

Rangtasvirdagi jo‘shqinlik – yorqin va kontrast ranglar vositasida tarixiy voqealarning dinamikasi aks ettiriladi.

Kompozitsion tuzilma – monumental san‘at unsurlaridan foydalanib, tarixiy syujetlar dramatik tarzda yoritiladi.

Rassom o‘z ijodiy faoliyatida yog‘och, mato moybo‘yoq, freska va aralash texnikadan keng foydalanadi. Ayniqsa, freska uslubidagi ishlari xalqaro san‘at doiralarida yuqori baholangan.

Alisher Alikulovning ijodi O‘zbekiston san‘atida o‘ziga xos o‘rin tutadi. Uning asarlari milliy tarix va madaniyatni chuqur anglash bilan ajralib turadi. Quyida uning ba‘zi asarlarini ko‘rib chiqamiz.

1. "Qadimiy Baqtriyada sport o‘yinlari" (1996)

Ushbu asar qadimiy Baqtriya madaniyatidagi sport an‘analarini aks ettiradi. Kompozitsiyada harakat va dinamika ustun bo‘lib, sportchilarning harakatlari orqali o‘sha davrning ruhini his qilish mumkin. Rassom ranglar va chiziqlar yordamida harakatni jonlantirgan, bu esa tomoshabinga asar ichiga kirib borish imkonini beradi.

2. "Dunyo xalqlari ertaklari" (1997)

Bu asar turli millatlarning ertaklarini birlashtirgan holda, insoniyatning boy madaniy merosini namoyish etadi. Har bir detalda milliy o‘ziga xoslik va rang-baranglik ko‘zga tashlanadi. Rassom turli madaniyatlarning o‘ziga xosligini noziklik bilan ifodalab, ularning umumiy insoniy qadriyatlarini ta’kidlaydi.

3. "O‘zbekistonning buyuk siymolari" (1998)

Ushbu asarda mamlakatning mashhur shaxslari tasvirlangan bo‘lib, har bir portret chuqur psixologik tahlil bilan yaratilgan. Rassom har bir siymoning ichki dunyosini ochib berishga intilgan, bu esa asarni yanada ta’sirchan qiladi. Portretlardagi ifodalar va pozalar orqali ularning shaxsiyati va faoliyati haqida tasavvur hosil qilish mumkin.

4. "Amir Temur jahon tarixida" (2002)

Bu asar buyuk sarkarda Amir Temurning tarixdagi o‘rnini yoritadi. Kompozitsiyada monumentalizm va tafsilotlarga e’tibor kuchli bo‘lib, Amir Temurning shaxsiyati va uning

tarixiy ahamiyati chuqur ifodalangan. Rassom ranglar va yorug‘lik-soya o‘yinlari orqali asarga drammatizm bag‘ishlagan.

Xalqaro e’tirof

Alikulovning ijodi xalqaro miqyosda ham tan olingan. 1996-yilda u Parijda bo‘lib o‘tgan Amir Temurning 660 yilligiga bag‘ishlangan ko‘rgazmada ishtirok etgan. 2000-yilda esa AQShning Vashington shahridagi O‘zbekiston elchixonasida shaxsiy ko‘rgazmasini o‘tkazgan. 2001-yilda O‘zbekiston Badiiy akademiyasining oltin medali bilan taqdirlangan. 2023-yilda O‘zbekiston Badiiy akademiyasi akademigi unvoniga sazovor bo‘ldi. Bu uning tasviriy san’atga qo‘shgan hissasi e’tirof etilganini ko‘rsatadi.

Xulosa

Alisher Alikulovning ijodi O‘zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosini tasviriy san’at orqali keng ommaga yetkazishda muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari milliy o‘zlikni anglash va qadrlashda, shuningdek, kelajak avlodlarga madaniy merosni yetkazishda katta rol o‘ynaydi. Alisher Alikulov ijodining o‘ziga xosligi milliy tarix, realizm va ekspressionizm uyg‘unligi, rangtasvirdagi jo‘shqinlik, monumentalizm va zamonaviy tafakkurning uyg‘unligida namoyon bo‘ladi. Uning asarlari O‘zbekiston madaniy merosini jonlantirish va targ‘ib qilishda katta ahamiyat kasb etadi. Rassomning asarlari milliy tarix va madaniyatni chuqur anglash bilan ajralib turadi. Uning ijodida realizm va ekspressionizm uyg‘unlashib, har bir asarida inson va uning tarixiy konteksti chuqur ifodalangan. Rassomning badiiy yondashuvi va texnikasi O‘zbekiston san’atida muhim o‘rin egallaydi. A.Alikulovning ijodi o‘zbek milliy san’atining boy an’alarini zamonaviy tasviriy san’at tamoyillari bilan boyitgan holda tarixiy va badiiy tafakkurni chuqur aks ettiradi. Uning portret va mahobatli kompozitsiyalarida milliy tarix, qadriyatlar va madaniyatga bo‘lgan hurmat kuchli ifodalangan. Rassom ijodi nafaqat o‘zbek san’ati uchun, balki jahon san’ati kontekstida ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, milliy madaniyatni xalqaro miqyosda targ‘ib qilishga xizmat qiladi. Alikulov san’atida tarixiy xotira va badiiy ijod uyg‘unlashgan bo‘lib, u kelajak avlodlar uchun san’atning bebaho merosidir.